

5.3. Pulkkilan taistelu 2.5. 1808 - tie Savoan avautuu

Revonlahden taistelun jälkeen venäläisten tilanne oli erittäin epäedullinen. He pelkäsivät suomalaisten katkaisevan ylivoimallaan heidän perääntymistiensä. Ylipäällikkö Klingspor kuitenkin jälleen epäröi. Viivyttelyään hän perusteli kelirikolla. Näin suomalaiset jättivät oivallisen tilanteen vihollisen murskaamiseksi käyttämättä.

Revonlahden taistelun jälkeen Savoan johtavalla tiellä oli vain pieniä vihollisen voimia, joten suomalaisille avautui mahdollisuus edetä Savoan. Yksi tällainen joukko oli everstiluutnantti Obukovin johtama osasto, joka saapui Pulkkilan Kirkonkylään 28.4. 1808 majoit-tuen sinne. He olivat täysin tietämättömiä Siikajoen ja Revonlahden taisteluista. Joukkue käsitti yhteensä noin 500 miestä ja kolme tyk-kiä.

Eversti Juhana August Sandelsin prikaati saapui 30.4. Rantsilaan. Se käsitti noin 1500 sotilasta. Saatuaan kulla vihollisen tulosta Pulkkilaan Sandels pyysi lupaa saada hyökätä sen kimppuun. Tähän suostuttiin. Hän päätti toimia nopeasti, suorittaa yömarssin ja yl-lättää vihollisen.

Ennen suomalaisten lähtöä Pulkkilaan pidettiin joukoille Rantsilan kirkossa ehtollisjumalanpalvelus. Vapunpäivänä kello 14 lähti evers-

tiluutnantti Fahlander 330 miehen kanssa kohti Pulkkilaa. Edellä kulki 30 hiihtotiedustelijaa. Joukko eteni Siikajoen länsipuolta Pelko-perän ja Launosen kautta metsäteitä vihollisen selustaan ja katkaisivat Pulkkilasta Haapavedelle johtavat tiet. Sen jälkeen heidän tuli hyökätä etelästä vihollisen selustaan.

Vapunpäivänä kello 18 lähti Sandelsin johtama 430 miehen pääjoukko suoraan Rantsilasta Pulkkilaan. Lepotauko pidettiin Mattilan talossa. Sieltä Sandels määräsi kapteeni Silverbrandin 100 sotilaan kanssa kiertämään Jylhänniskan kautta vihollisen vasempaan sivustaan. Heidän piti myös pitää yhteyttä Fahlanderin ja päävoimien välillä.

Tahvolan talossa majailevat venäläiset vartiomiehet saivat vihiä Fahlanderin joukkojen tulosta ja kiiruhtivat nopeasti Kirkonkylälle hälyyttämään pääjoukkoja, jotka asettuivat aseisiin Pakkalan ja Anttilan kankaille. Fahlanderin joukot kävivät kiivaaseen hyökkäykseen yli aitojen ja ojien. Savon jääkärit kapteeni Dunckerin johdolla etenivät Kukkolan kautta Anttilan kangasta kohden. Kello oli kaksi aamuyöllä 2.5.

Kun venäläiset huomasivat, että peräntymistie Savoan oli katkaistu, kävivät he vastahyökkäykseen etelää kohden päästäkseen murtautumaan läpi. Fahlander miehineen pystyi kuitenkin pitämään asemansa. Kaikkein kovimmille joutui Duncker miehineen. Hän menetti puolet miehistään kaatuneina ja haavoittuneina. Pääasiassa hänen joukkojensa ansiosta venäläisten murtoyritykset epäonnistuivat.

Vihdoin saapuivat Sandelsin johtamat päävoimat pohjoisesta. Venäläiset vetäytyivät silloin puolustusasemiin Kirkonkylän taloihin ja sitten Pakkalan kankaalle. Suomalaiset hyökkäsivät nyt kaikilta suunnilta tykkitulen suojaamina. Suomalaisten kanuunat ampuivat Oravakankaan talon tienoilta Rantsilasta tulevan maantien oikealta puolelta.

Lopulta Obukovin joukot tungettiin ja saarrettiin Anttilan taloryhmän rakennuksiin. Täällä syntyi raivoisa käsikämmä, jopa sylipaini, jossa aseina käytettiin pääasiassa puukkoja ja pistimiä. Neljän tunnin taistelun jälkeen venäläiset antautuivat.

Suomalaisten vangeiksi joutui 275 venäläistä, joukossa mm. pahoin haavoittunut Obukov, viisi muuta upseeria ja 18 aliupseeria. Loput 116 miestä vihollinen oli menettänyt kuolleina. Suomalaisten tappiot olivat viisi haavoittunutta upseeria ja 70 sotamiestä haavoittuneina ja kuolleina. Kaikki taistelussa kaatuneet haudattiin kirkkomaalle syvään ja pitkään joukkohautaan, voitettut alle ja voittajat päälle. Voitonmerkkeinä suomalaiset saivat kaksi sotalippua, yhden järeän tykin kaikkine varusteineen, neljä rumpua, koko aseistuksen ja varusteet, 70 tykistö-, kasakka- ja kuormahevosta sekä muona- ja juomava-

raston. Venäläisiltä saatu suuri tykki, johon sisään olisi mahtunut ihmisen pää, oli Pulkkilan Kirkonkylällä viikkokaudet taistelun jälkeen asukkaiden ihmeteltävänä.

Kirkonkylälle perustettiin sairashuone, jossa sairaita ja taistelussa haavoittuneita hoidettiin koko kesän. Suomalaiset sairashuoneessa kuolleet haudattiin kirkkomaalle, venäläiset Maaselän kankaalle kirkolta Rantsilaan päin.

Pulkkilan taistelussa erikoisesti kunnostautunut kapteeni Duncker sai sitten viedä taisteluselostuksen ja vallatut vihollisliput kuninkaalle Tukholmaan. Siellä hänet ylennettiin majuriksi.

Sandelsin yllättävä ja hyvin suunniteltu yllätyshyökkäys Pulkkilaan oli avannut täydellisesti tiet Savoan. Tämän jälkeen Sandelsin voitokas paluu Savoan edistyi ripeästi.

* * * *

POHDITTAVAA:

1. Milloin käytiin Pulkkilan taistelu?
2. Kuka suomalainen sotilasjohtaja suunnitteli hyökkäyksen Pulkkilaan? Kuka oli hänen päävastustajansa? Keitä muita suomalaisia sotapäälliköitä osallistui taisteluun?
3. Kerro lyhyesti taitavasti laaditusta sotasuunnitelmasta?
4. Kuka suomalainen sotilasjohtaja joutui kestävänsä suurimman taistelun paineen? Miten hänen urheutensa palkittiin?
5. Missä käytiin taistelun viimeinen näytös? Kuvaile lyhyesti sen tahtumia?
6. Mitkä olivat venäläisten ja suomalaisten tappiot?
7. Millä tavoin taistelussa kaatuneet haudattiin?
8. Minne haudattiin myöhemmin sairashuoneessa menehtyneet?
9. Mikä oli Pulkkilan taistelun merkitys koko sodan kannalta?
10. Millaisia taistelun muistoja voi Pulkkilan Kirkonkylältä löytää?

5.4. Muita sotatoimia ja elämää sodan varjossa

Siikajoen, Revonlahden ja Pulkkilan taistelujen lisäksi Siikajokilaaksossa käytiin vielä muutamia pieniä kahakoita suomalaisten ja venäläisten välillä.

Toukokuun 3. päivänä 1808, kohta Pulkkilan taistelun jälkeen, lähetti Sandels majuri Grottenfeltin Savon tielle hätyyttämään pakenevia venäläisiä. Piippolassa onnistuttiin vangitsemaan 26 venäläistä. Noin

neljä kilometriä nykyisestä Pyhännän Kirkonkylästä Ahokylään päin (Sotisaari) Grotenfelt joukkoineen tavoitti venäläisen kuormaston, vangitsi 11 sotilasta käsittäneen saattojoukon ja anasti viholliselta 200 hevosten elintarvikelastin.

Kun suomalaisten sotaonne kääntyi syksyllä 1808 jälleen huonoksi, oli Sandelsin palattava uudelleen Pohjois-Suomeen vihollisen takaa-ajamana. Sandelsin joukot - noin 3000 miestä - majoittuivat Rantsilaan, pääosa taivasalle Kirkkokankaalle, pienempi osa Kerälänkylälle. Venäläisten ylipäällikkö oli lähettänyt joukko-osaston Karhukankaan kautta saartamaan Rantsilassa majailevia suomalaisia. Rantsilan Kirkonkylällä valmistauduttiin jo taisteluun: kanuunat olivat asemassa Kirkkokankaalla ja miehistölle pidettiin ehtollisjumalanpalvelus.

Kerälänkylässä olevat Sandelsin joukot ja Tutskovin etujoukot ottivat yhteen 20.11. 1808 Myllylän männikössä ja Tervaskankaalla. Kahakassa kaatui useita miehiä molemmilta puolilta. Kaatuneet haudattiin Rahvaannevalle, tästä nimensä saaneeseen Venäläissaareen. Kun Kirkonkylälle alkoi kantautua sodanääniä Kerälästä, lähetti Sandels raakunaryhmän tiedustelemaan, mitä oli tekeillä. Samaan aikaan Sandelsin luo karautti pikalähetti, joka ilmoitti, että Olkijoella oli solmittu aselepo. Näin vältettiin taistelu, joka todennäköisesti olisi koitunut Sandelsin tappioksi.

Tutskov järjesti Sandelsille ja hänen upseereilleen aselevon kunniaksi loistavat syömingit ja juomingit Kerälänkylän Sadintarhan talossa tai Kirkonkylän Toppilassa. Tutskov kohotti maljoja urhealle vastustajalleen, joka niin kunniakkaasti oli taistellut Savossa. Sandels voitti nytkin vihollisen: venäläiset upseerit nukkuivat pöydän alle.

Etenkin rantamaantien ja Savon maantien asukkaat elivät vuonna 1808 jännittäviä aikoja. Milloin tietä pitkin marssi venäläisiä, milloin taas omia joukkoja. Eniten talollisia rasittivat sotaväen majoitukset ja elintarvikkeiden pakko-otot. Talonpoikien oli majoitettava niin omia kuin vihollisiakin. Esimerkiksi Sandels joukkoineen oli Rantsilassa neljä eri kertaa majoittuen useisiin eri taloihin. Rantsilaa suosittiin majoituspaikkana sen vuoksi, että sieltä olivat maantieyhteydet Ouluun, Savoan ja rannikolle, mutta ennen muuta siksi, että seurakunnassa oli armeijan majoitus- ja muonitusmestarin virkatalo Partala, jota Suomen sodan aikana isännöi Carl Georg Montgomery. Samaan talollisia rasittivat valtion joukkokyyditykset, miesten ja hevosten hautaukset taistelujen jäljiltä ja teiden parannustyöt.

Kun tieto Siikajoen taistelun voitosta kiiri Rantsilaan, oli Cronstedt joukkoineen juuri majoittunut sinne. Voiton kunniaksi järjestettiin Sadintarhassa mahtavat pidot, johon osallistuivat ainakin seura-

vat upseerit: Aflecht, Aminoff, Christjern, Cronstedt, Ehnroth, Furumark, Ladau, Lode, Reiher ja Tigerstedt. Kansallisrunoilijamme J. L. Runeberg on kuvannut Sadintarhan pitoja "Vänrikki Stoolin tarinoissa" seuraavasti:

"Rantsilassa riemu raikui
leiris oli juhlan vietto
voitost' oli Siikajoen
tullut Cronstedtille tieto.
Eri seurueissa juotiin
isänmaalle rakkahalle,
onnen ensikoittechelle,
palanneelle kunnialle".

Väestö pelkäsi Suomen sodan aikana ison vihan tapahtumien toistuvan. Osa väestöstä pakeni piilopirtteihin. Mitään pahempaa - varkauksia lukuunottamatta - ei kuitenkaan päässyt tapahtumaan. Kuri venäläisten joukkojen keskuudessa oli nyt aivan toinen kuin vajaat 100 vuotta aikaisemmin. Vapaamielinen tsaari Aleksanteri I halusi kohdella voitettua toisin kuin yleensä oli tapana.

Suomen sota päättyi lopullisesti vuonna 1809. Suomen monisatavuotiset siteet Ruotsiin katkesivat, ja maamme liitettiin Venäjään.

* * * *

POHDITTAVAA:

1. Mitä tapahtui Piippolassa ja Pyhännällä 3.5. 1808?
2. Mitä tapahtui Rantsilassa 20.11. 1808?
3. Minkä vuoksi etenkin Rantsilaa suosittiin sotaväen majoituspaikkana?
4. Millä tavoin Suomen sota vaikutti tavallisen siikajokilaaksolaisen jokapäiväiseen elämäänmenoon?
5. Kerro Sadintarhan pidoista heti Siikajoen voiton jälkeen?
6. Miksi Sadintarhassa tai Toppilassa pidettiin komeat pidot syystalvella 1808? Ketkä olivat isäntinä?
7. Siikajokivarressa on varsin paljon Suomen sotaan liittyvää perinnetietoa. Ota tästä selvää esim. haastatteleamalla.
8. Etsi Runebergin Vänrikki Stoolin tarinoista Siikajokilaaksosota-tapahtumiin liittyviä runoja.